

УДК 811.161.2'373:821.161.2-1

Роксолана ЯЦКІВ,

*аспірант кафедри української мови Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) ya.roksolana@gmail.com*

НОМЕН БОГ В ОНОМАСТИЧНОМУ ПРОСТОРІ ПОЕЗІЇ МАРІАННИ КІЯНОВСЬКОЇ

У статті розглянуто лінгвокультурологічний та семантико-функціональний аспекти номена Бог в ономастичному просторі поезії Маріанни Кіяновської. З'ясовано, що лексема Бог у творах авторки є як виразним художнім засобом, так і світосприймальним концептом. Аналізований номен у поезіях наділений багатьма якостями, з-поміж яких поетеса виділяє, що він великий, блаженний і милосердний. У межах означеного семантичного поля схарактеризовано глибокий метафоризм поетичного світобачення поетеси.

Ключові слова: *номен Бог, Маріанна Кіяновська, лінгвокультурологічний аспект, семантико-функціональний аспект, ономастичний простір.*

Лит. 6.

Roksolana YATSKIV,

*Graduate student of the Ukrainian language
Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) ya.roksolana@gmail.com*

NOMEN GOD IN ONOMASTIC SPACE OF POETRY MARIANNE KIYANOVSKA

In the article consider the linguistic and cultural semantic and functional aspects nomen God onomastic space in the poetry of Marianne Kiyanovskoyi. The source base study were poetry contained in the selected collection "DO ER," one united inner story – epic, mythological – love as a way worldcreation. The purpose of article – consider the functions biblical nomen God in modern poetic discourse Mrianny Kiyanovskoyi. It was found that lexeme God in the works of the author is an expressive artistic means and worldview concept. The nomen analyzed in poetry endowed with many qualities, among which the poet identifies three: a large, blissful and merciful. Within the definite semantic field characterized metaforation deep artistic worldview of the poetess. It is proved that the canvas of modern poetic discourse nomen God has a special place, because bohovidchuvannya way, the knowledge of God and his presence experiences possible spiritual eyes of faith and direct, internal, intuitive experiences. Indicated that filling poetic nomina God many lexical and semantic nuances, the author only occasionally is served by the name of God in a different

lexical terms (Lord, Christ). The basic functions the slovovzhytku analyzed nomen at poetic texts by Marianne Kiyanovskoyi.

Key words: *nomen God, Marianne Kiyanovska, linguistic and cultural aspects, semantic and functional aspect, onomastic space.*

Ref. 6.

Роксолана ЯЦКИВ,

аспірант кафедри українського язика Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) ya.roksolana@gmail.com

НОМЕН БОГ В ОНОМАСТИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ ПОЭЗИИ МАРИАННЫ КИЯНОВСКОЙ

В статье рассмотрены лингвокультурологический и семантико-функциональный аспекты номена Бог в ономастическом пространстве поэзии Марианны Кияновской. Выяснено, что лексема Бог в произведениях автора является как выразительным художественным средством, так и мировосприимчивым концептом. Рассматриваемый номен в стихах наделен многими качествами, среди которых поэтесса выделяет, что он большой, блаженный и милосердный. В рамках указанного семантического поля охарактеризован глубокий метафоризм поэтического мировоззрения поэтессы.

Ключевые слова: *номен Бог, Марианна Кияновская, лингвокультурологический аспект, семантико-функциональный аспект, ономастическое пространство.*

Лит. 6.

Постановка проблеми. Біблія – Книга книг, найважливіший твір, який найбільше читають, перекладають, коментують. Не випадково словниковий склад нашої мови включає багато слів, які своєю семантикою та походженням пов'язані з лексемою Бог та іменами інших біблійних персонажів.

Всюдиприсутність Бога означає його безмежність у відношенні до його створіння і до його творива. Бог має місце завжди та скрізь. Його сила, влада та авторитет не обмежені жодним місцем, не зумовлені простором і часом. Бог перебуває не тільки на небі та на землі, але й у почуттях, серцях і душах людей. Звідси шлях боговідчужання, богопізнання й пережиття його присутності можливий духовними очима віри та безпосереднім, внутрішнім, інтуїтивним досвідом [4, 73–74].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свінгвістичні студії останніх років дозволяють твердити, що мова виростає із культури і виражає її. Вона водночас є і засобом створення, розвитку, збереження

національної культури і її частиною, позаяк за допомогою мови народжуються реальні, об'єктивно існуючі витвори духовної культури [1, 2]. Біблійний текст та його елементи упродовж майже всього ХХ ст. перебували на периферії української лінгвістики. І все ж усупереч настановам тоталітарного режиму, провідні українські мовознавці заклали основи лінгвістичної біблеїстики. Зокрема, І. Огієнко започаткував у 30-х роках минулого століття мовознавчі дослідження перекладного святописемного тексту та його компонентів [6, 4–5]. А далі кінець ХХ – початок ХХІ ст. ознаменувався появою величезної когорти талановитих дослідників сакральної лексики. Серед багатьох назвемо праці С. Бібли, В. Бодак, Ю. Браїлко, П. Мацьківа, А. Колодного, С. Піддубної, Н. Пуряєвої, М. Скаб, які різнопланово, але послідовно збагачують українську наукову думку дослідженнями біблійних текстів та аналізом побутування християнської лексики в українському мовному просторі.

Номен Бог у поетичному дискурсі Маріанни Кіяновської вражає своєю метафоричністю, з одного боку, і є свідченням національної мовнокультурної специфіки боговідчуття та богорозуміння, з іншого боку, що й зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті – розглянути функції біблійного номена Бог у сучасному поетичному дискурсі Маріанни Кіяновської.

Виклад основного матеріалу. Якщо подивитися на тематичний зріз творів Маріанни Кіяновської, то складеться враження, що у своїх віршах вона ходить колами: віра – любов – Бог – слово – творчість – смерть [5]. Перу сучасної української поетеси належать твори, опубліковані у поетичних збірках «Інкарнація», «Вінки сонетів», «Міфотворення», «Кохання і війна» (у співавторстві з Мар'яною Савкою), «Книга Адама», «Звичайна мова», «Дещо щоденне», «ДО ЕР». І в кожній із них «боговідчування, богопізнання й пережиття його присутності» проходить через широку метафоричну призму талановитого світобачення авторки.

Джерельною базою нашого дослідження стали поезії, вміщені в збірці вибраного «ДО ЕР». Вірші, як вказано у передньому слові, об'єднані одним внутрішнім сюжетом – епічним, міфологічним – любові як способу світотворення. Тому не випадково в поезії Маріанни Кіяновської Бог – єдиний управитель: «Є тривога дерев – і ніякого сенсу в печалі. / Безконечність, поділена *Богам* на «так» або «ні» [3, 147]; єдина віра: «Ми мовчки і кожен по своєму віримо з *Богам* / В нічні голоси, і в пророчтва, і в смерть під дощем» [3, 191]; вічне буття: «В цій тиші – тільки ти і я. І *Бог*» [3, 122]; проміння, що сходить на землю: «В промінні *Бога* все між нами – світло...» [3, 55]; вершник, який безустанно супроводжує людину: «Віруй, що *Бог*, як вершник, спішиться раптом» [3,

17]; час, який триває і підкорює світ своїм законам: «Нас приходять по дев'ять шокожної в *Бога* пори...» [3, 11]; «Ми обмежені часом, як *Богам*, як Божим знаком» [3, 160].

Номен Бог (94 слововжитки) у творах авторки є водночас і виразовим художнім засобом, і світосприймальним концептом, як, за влучним висловом Ю. Карпенка, М. Мельник, і повинно бути в мисленні християнина, в мисленні людини ХХ і ХХІ століть [2, 187].

Земна подорож людини – це шлях до Бога: «Я шукатиму шляху до *Бога* кудись між сонця» [3, 19]; «Від предтечі до *Бога*. Й від *Бога* – до знову предтечі» [3, 24]; шлях з Богом: «Якщо людина не піде зі мною, / Піду із *Богом*» [3, 143], а подорож Бога – це шлях, яким Всевишній веде людину до раю: «Йдуть човники від *Бога* і до раю» [3, 47].

Лексичний номен Бог як центральна лексема відбитий у низці прикметникових утворень: *Божий, Божя, Боже, Божі*. Такою у текстах поезій є віра: «Я спокутую віру – то байдуже, людську чи *Божу*: / Передсмертна печаль, невагомість повітря – і все» [3, 85]; глина: «Я ще – мов глина *Божя*, ще м'яка, / Не діткана вогнем ані рукою» [3, 153]; радість: «Що єдина зі смертних безмежна у радості *Божій*» [3, 162]; воля (веління): «Як *Божя* воля, опадає з неба / Між зорями накошена трава» [3, 149]; ніч: «Поведи мене в небо, якщо я зі сну не прокинусь, / Улягаючи в ніч – золоту, колискову і *Божу*...» [3, 163]; кара: «Бузувірять душа, бо її несусвітня межа – / Льодостав сокровенного – *Божою* карою висне» [3, 167]; голод: «У *Божий* голод намолю зерна, / Щоб раптом легше вірити і знати» [3, 10]; знак: «Душа душі – дорога. *Божий* знак – / Усупереч усім дороговказам» [3, 10]; закон: «Я вища, бо вища, тому ти забудеш мене – / У силу вселюдського й *Божого* майже закону» [3, 145]; дім: «Вічність дому *Божого* спасе / Все, без чого мова зрозуміла» [3, 32]; веління: «Мов щойно з потопу, із *Божого* того веління» [3, 167]; літо: «Ув Агієвих стайнях важкої на серце погоди, / Літа *Божого* цього не будь мені птахом сюди» [3, 90]; «Не знаю, хто винен у звершенні *Божого* літа» [3, 142]; милосердя: «Колись проступить з присмерку і нам / Ласкаве й тихе милосердя *Боже*» [3, 39]; одкровення: «Оті піски, що бачили хрести, / Запам'ятали одкровення *Боже*?» [3, 51]; слово: «Залишаються вічно тіла, і лаштунки, і ґрати, / Як не сказане слово – важке, кінцесвітнє, *Боже*...» [3, 89]; обійми: «Стоять обійми *Божі*, як горби, – / Важкі й далекі» [3, 29]; сіті: «Ми – в човниках приречені прочани. / Упіймані у власні *Божі* сіті» [3, 47].

Усе живе, або одухотворене поетичною уявою поетеси, звертається до Бога з благанням: «Зненацька знерухомлені ліси / Пускають корінь в землю, зела – в небо, / Вдивляються в безодні, і за себе / Благають *Бога*»

[3, 17]. Отже, Бог – перший, хто почує всяке благання, молитву кожного. В іншому місці благання конкретизується проханням змилюватися, помилувати, зглянутися: «Загусну в ребро, щоб усе-таки – змилуйся, *Боже...*» [3, 33]; «Дош почнеться в діезі й закінчиться бемолі – / Зимним голосом в жилах: зглянься, помилуй, *Боже*» [3, 86].

Лірична героїня віршів Маріанни Кіянвської звертається до Бога з проханням простити: «Хай *Бог* мені простить мій мармуровий кашель: / Затамувавши дош, тихесенько засну» [3, 20]; «Прозираю в очах іронічність – прости мені, *Боже*, / Перехресні дороги з холодних твоїх берегів» [3, 24]; «Прости мені, *Боже*. На світі / Ти той, хто відчинить дерева в моєму саду» [3, 156]; з проханням залишитися: «Лишися, *Боже*, в присмерку із нами, / Якщо сьогодні осінь не помре» [3, 36]; з проханням не дати спокою «Не дай мені спокою, *Боже!*» [3, 50]; з проханням досягнути мудрості: «Есеї одного вечора – дай, *Боже*, вина і мудрості» [3, 84].

Бог – це молитва. Іноді ця молитва словесна: «Знівечила відстань, тож маю молитися *Богу*» [3, 33], але частіше духовна, яка не потребує слів – лишень віри, надії та любові: «Молитись *Богу*? Не молитись *Богу*? / І все ж щоразу вірити йому» [3, 53]; «Всюди клади в душу води – / Й царство небесне... / Тихо моли *Бога*, коли / Кожен воскресне» [3, 127].

Бог – це любов, любов найглибша. Тому всі прояви любові людина порівнює з любов'ю до Бога: «Люблю тебе здалеку, майже як *Бога* – малою» [3, 112]; «Люблю й пишу зі страхом – дивним, *Божим*, / Який – ціна за мову і любов» [3, 182]; «І я, іще не навчена питати, / Молю у *Бога*, що таке любов» [3, 170].

Номен Бог у поетичному дискурсі – це той, до кого людина звертається з подякою: «Ми вже разом, дякувати *Богу*, / В цьому світі втрачених імен» [3, 76]; до кого іде за наукою: «Навчи мене, *Боже*, померти, не зрікшись, навчи!» [3, 85]; за спасінням: «Казала: бережи, не май, не муч. / Казала «*Бог* спасе...» [3, 133].

Лірична героїня поезій Маріанни Кіянвської знає, що Бог перевіряє та відпускає: «*Бог*, що перевірів вірність нашу, / Дав нам по молитві – й відпустив» [3, 123]; дає: «*Бог* дав мені тебе, щоб кров пророків / Текла – в кінці – сукровицею нас» [3, 187]; воздвигає: «А потім *Бог* мої воздвигнув коси – / Між мною й небом струнами натяг» [3, 35]; знає: «*Бог* же знає, що я не поет» [3, 186]; триває: «Усі – єдине. *Бог* триває всіх» [3, 187]; є над нами: «А син наш умер. Угорі тільки *Бог* над нами» [3, 105]; «Тільки сонце і *Бог* наді мною – з душі чи згори» [3, 117]; судить (розсуджує): «Тихо витати (хмари не люблять впертих) / Понад тобою. Решту розсудить *Бог*» [3, 3]; творить: «*Бог* Адама створив помилково, напевне, у грудні, / І навчив умирати, і спати в могилі

навзнак...» [3, 154]; спасас: «*Бог* мені спасе / Усі слова, що стала забувати» [3, 27].

Бажання розширити гаму лексичних нюансів приводить поетесу до творення okazіоналізмів, один із яких – *Бог* вишіптується в людині (в мені): «Не знаю, як нас звати, як нас звати, / Коли в мені вишіптується *Бог*» [3, 182]. Новотвір – не випадковий, він доповнює семантичний ряд номена *Бог* відомим сентенціями: *Бог* – молитва – *Бог* у людині – молитва, промовлена пошепки.

Бог у поезіях наділений багатьма якостями, з-поміж яких поетеса виділяє, що він великий, блаженний і милосердний: «Великий *Бог* блажен і милосеред / У мірах непізнаваного світу» [3, 55] (милосерд – ще один okazіоналізм авторки на рівні прикметникового формотворення); печальний: «І *Бог* не всесильний, як перше, а просто печальний» [3, 160]; убогий: «Та ж *Бог* був убогим, як бог» [3, 46].

Тож не випадково Богом можна дивуватися: «А тому не дивуйся ні *Богом* своїм, ні людьми, / Що лишаш тебе на порозі – чужого в чужому» [3, 27] і *Бога* слухати «Коли дванадцять, слухаючи *Бога*, / Лише мовчати?..» [3, 58]; «Всі дванадцять з Тайної Вечері / Замовкають, слухаючи *Бога*» [3, 155]; *Бога* не кликати: «А коли не відчуєш, то *Бога* до себе не клич» [3, 158], але і не забути: «Не забудь свого *Бога*, не втрай свого болю ніколи...» [3, 158]; перед Богом каятися: «Так каються зречень, маючи *Бога* навпроти» [3, 85], хоча Богові й не належати: «Як дитя не належить ні матері, ані *Богу*» [3, 181]; від *Бога* відвикати: «Пронизливий страх відвикання від *Бога* і болю» [3, 179] і все ж беззастережно обіцяти Богові свою душу: «Усе остаточне, як вітер, як зав'язь. Як дим / Як вбога душа, неминуче обіцяна *Богу*...» [3, 145]. Усі ці дієслівні описи створюють ще один асоціативний семантичний ряд номена *Бог*, побудований на контекстуальній антитезі: подив / послух / каяття – зневага / відвернення / забуття.

Антитезу, створену на протиставленні *Бога* Христа і протилежних йому образів, подибуємо в поезіях Маріанни Кіяновської нерідко: «Не той, хто *Бог*, а той, хто пересмішник. / Не той, хто блазень, – той, хто херувим. / Не будь святим, не вмівши бути грішним...» [3, 43]; «Витривалість в дорозі – і не витривалість у вірі... / Сарацин не помре – просто піде до іншого *Бога*» [3, 119].

Метафоричність Божого образу заходить так далеко, що можна навіть уявити і колір *Бога*: «Бо прийде ніч, і ще раз ніч, і день, / В якому затамуєш колір *Бога*» [3, 28] і прибережений Богом рай: «Я Гамалія з того боку раю, / Що *Бог* його для себе береже...» [3, 53].

Боговідчуття у Маріанни Кіяновської так щільно переплітаються з відчуттям світу, що всяку науку лірична героїня сприймає як Божу науку: тільки йому коряться природні явища: «Спалахує жито: то блискавку видихнув грім, / Що вчився у Бога жорстоко і мудро мовчати» [3, 134].

Найбільшою карою вважається боговідступництво. Воно може бути непомітним сторонньому окові, однак на рівні інтуїції лірична героїня відчуває нетутешність такого світу, приреченість такого народу: «Поцілуй мене в очі – і ще раз, і ще – / Нетутешню, як світ, що лишився без Бога» [3, 23]; «Бо я з-поза тебе, і мій поцілунок судомний / Приречено-чистий, як проклятий Богом народ» [3, 29]. І знаково звучить пересторога – якщо мине Бог, то мине і світ: «Минає Бог, то як йому молитись? Минає світ, бо як йому текти?» [3, 43].

Наповнюючи поетичний номен Бог багатьма лексико-семантичними відтінками, авторка лише зрідка послуговується означеним іменем в іншому лексичному вираженні – *Господь*: «Це не вихор, а вирок. Не втома *Господня*, а гнів» [3, 24]; «Моя душа до *Господа* вертає, / Поза причастям наковтавшись крові» [3, 111]; «Мій *Господи*, навчи мене піти! / Навчи мене навчитися відходу!» [3, 188]; «Іду, немов у смерть, до *Господа* додому, / Усю свою любов і все своє життя» [3, 185]; *Христос*: «Яструбине вино – як причастя святе во *Христі*» [3, 31]; *Предтеча*: «Не буде ні Бога, ні птаха з очима *Предтечі*» [3, 18].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Поетична збірка «ДО ЕР» Маріанни Кіяновської – світле метафоричне диво сучасної української літератури. Онімний простір віршів обмежений кількома топонімами, низкою бібліантропонімів, але щедро засіяний багатofункціональним вжитком номена *Бог*. Здійснений аналіз дозволив окреслити такі семантичні поля досліджуваного номена:

Бог – управитель – віра – буття – проміння – вершник – час – шлях – молитва – любов;

Бог – перевіряє – відпускає – дає – воздвигає – знає – триває – судить (розсуджує) – творить – спасає;

Бог – великий – блаженний – милосердний – печальний – убогий;

Божа (-ий, -е, -і): віра – глина – радість – воля – ніч – кара – голод – знак – закон – дім – веління – милосердя – одкровення – слово – обійми – сіті.

Аналіз номена Бог та інших біблійних персонажів у поетичному дискурсі ХХІ ст. – об'єкт наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галиуллина Г. Р. Татарская антропонимия в лингвокультурологическом аспекте : [Текст] : автореф. дис... док. филол. наук : 10. 02. 02 / Гульшат Раисовна Галиуллина; Казанский государственный ун-т. – Казань, 2009. – 29 с.
2. Карпенко Ю.О., Мельник М.Р. Літературна ономастика Ліни Костенко [монографія] / Ю. О. Карпенко, М. Р. Мельник. – Одеса: Астропринт, 2004. – 216 с.
3. Кіянівська Маріанна. ДО ЕР : Вибране / Маріанна Кіянівська. – Львів : ЛА «Піраміда», 2014. – 200 с.
4. Костів К. Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів / К. Костів. – К. : Україна, 1995. – 429 с.
5. Котик-Чубінська Марія. Багатоголосся поезії Маріанни Кіянівської [Електронний ресурс]. – Режим допусту: <http://litakcent.com/2013/04/03/bahatoholossja-poeziji-marianny-kijanovskoj/>
6. Тимошик Г. Бібліантропоніми в новочасних перекладах святого письма українською мовою) [Текст] : автореф. дис... канд. філол. наук : 10. 02. 01 / Тимошик Галина Василівна; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2010. – 20 с.

REFERENCES

1. Halyullyna H. R. Tatarskaia antroponymia v lynchvokulturolohycheskom aspekte : [Tekst] : avtoref. dys... dok. fylol. nauk : 10. 02. 02 / Hulshat Raysovna Halyullyna; Kazanskyi hosudarstvennyi un-t. – Kazan, 2009. – 29 s.
2. Karpenko Yu.O., Melnyk M.R. Literaturna onomastyka Liny Kostenko [monohrafiia] / Yu. O. Karpenko, M. R. Melnyk. – Odesa: Astroprynt, 2004. – 216 s.
3. Kiianovska Marianna. DO ER : Vybrane / Marianna Kiianovska. – Lviv : LA «Piramida», 2014. – 200 s.
4. Kostiv K. Slovnyk-dovidnyk bibliinykh osib, plemen i narodiv / K. Kostiv. – K. : Ukraina, 1995. – 429 s.
5. Kotyk-Chubinska Mariia. Bahatoholossia poezii Marianny Kiianovskoi [Elektornnyi resurs]. – Rezhym dopustu: <http://litakcent.com/2013/04/03/bahatoholossja-poeziji-marianny-kijanovskoj/>
6. Tymoshyk H. Bibliieantroponimy v novochasnykh perekkladakh sviatoho pysma ukrainskoiu movoiu) [Tekst] : avtoref. dys... kand. filol. nauk : 10. 02. 01 / Tymoshyk Halyna Vasylivna; Lviv. nats. un-t im. I. Franka. – Lviv, 2010. – 20 s.